

Arne Dahl

Schijnoffer

Uit het Zweeds vertaald door
Tine P.G. Jorissen-Wedzinga

DE GEUS

Vierde druk

De Rilke-vertaling op p. 170 en 410 is van W.J.M. Bronzwaer (Ambo, 1978); het poëziefragment op p. 338 en 408 is afkomstig uit Ovidius' *Metamorphosen*, vertaling M. d'Hane-Scheltema (Athenaeum-Polak & Van Gennep, 1993); de Shakespeare-vertaling op p. 408 is van Johan Boonen (Garant, 1997).

Oorspronkelijke titel *Upp till toppen av berget*, verschenen bij Bra Böcker

Oorspronkelijke tekst © Arne Dahl, 2000

Eerste Nederlandstalige uitgave © Tine P.G. Jorissen-Wedzinga en
De Geus BV, Breda 2006

Deze editie © De Geus BV, Breda 2011

Published by agreement with Bengt Nordin Agency, Stockholm, Sweden

Omslagontwerp Mijke Wondergem

Omslagillustratie © Roy Bishop / Arcangel Images / HH

ISBN 978 90 445 2056 9

NUR 331

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van De Geus BV, Postbus 1878, 4801 BW Breda, Nederland. Telefoon: 076 522 8151.

Internet: www.degeus.nl.

Wilt u het gratis magazine *Geuzennieuws* met informatie over onze nieuwe uitgaven ontvangen, ga dan naar www.degeus.nl en meld u aan.

I

‘Ik heb niets gezien.’

Paul Hjelm zuchtte diep, het kwam vanuit zijn tenen.

‘Je hebt niets gezien?’

Hij probeerde de blik van de jongen te vangen, maar die sloeg zijn ogen neer en keek mokkend.

Mokkend? Wanneer had hij dat woord voor het laatst gebruikt? Had hij ooit eerder in zijn leven het woord ‘mokkend’ gebruikt?

Hij voelde zich oud.

‘We proberen het nog een keer’, zei hij kalm. ‘Ook al was er achter je rug een vechtpartij uitgebroken, je hebt absoluut niets gezien. Is dat correct?’

Stilte.

Hjelm zuchtte nogmaals. Hij tilde zijn handen van de verhoortafel, rechtte zijn rug en wierp een blik in de richting van zijn collega, die tegen de trieste cementmuur leunde.

Terwijl hun blikken elkaar kruisten voelde hij hoe gespleten dit moment was. Aan de ene kant de overplaatsing naar de afdeling gewelddelicten van de lokale politie, district Centrum, met de hele reeks troosteloze dagelijkse geweldplegingen. Aan de andere kant de terugkeer van zijn favoriete collega Kerstin Holm naar Stockholm.

En het eerste waaraan het geroutineerde duo zich bij hun weerzien mocht wijden was: een vechtpartij in een kroeg.

Paul Hjelm zuchtte nogmaals en keerde terug naar de onwillige getuige.

‘Je hebt niet even over je schouder gekeken?’

Toen toverde de jongeman een glimlachje tevoorschijn, een wat bleek, introvert glimlachje.

‘Niet één keer’, zei hij.

‘Waarom niet?’

De ogen van de jongeman ontmoetten voor het eerst de zijne. Helderblauw. Een wat onverwachte scherpte, alsof het op het puntje van zijn tong lag om iets heel anders te zeggen dan hij zei: ‘Omdat ik aan het lezen was.’

Paul Hjelm staarde hem aan.

‘Hammarby heeft net een thuiswedstrijd gespeeld tegen Kalmar, het is gelijkspel, 2-2, en ze komen op de laatste plaats in de eredivisie, en jij zit in de stamkroeg van de Hammarby-fans te lezen? In een propvol Kvarnen, vol gefrustreerde Hammarby-aanhangers, zit de twintigjarige Per Karlsson eenzaam met een boek? Een zeer eigenaardige keuze voor een plek om te lezen, moet ik zeggen.’

Per Karlsson glimlachte nogmaals, hetzelfde milde, introverte lachje.

‘Het was rustig toen ik kwam’, was het enige wat hij zei.

Hjelm trok de stoel naar achteren en ging met een plof zitten.

‘Nu maak je me écht nieuwsgierig’, zei hij. ‘Wat was dat voor boek waardoor je zo werd gegrepen dat je niet alleen het geschreeuw, gebrul en gedrang kon negeren, maar ook een vechtpartij die erin resulteerde dat iemand een bierpul naar zijn hoofd kreeg en stierf?’

‘Stierf?’

‘Ja, hij is overleden. Hij is ter plaatse doodgebloed. Hup, weg. Hij verloor twee liter bloed in twintig seconden. Het gutste er gewoon uit. Alle aderen stonden wijd open. Hij heette Anders Lundström, kwam uit Kalmar en was om onbekende redenen verdwaald en bij Kvarnen beland; dichterbij de hel kan een supporter van de tegenstander niet komen. En de fans hebben hem inderdaad doodgeslagen met een bierpul. En daar heb jij niets van meegekregen door welk boek? Dat zou ik weleens willen weten.’

Per Karlsson zag er aangedaan uit.

‘Dat kent u toch niet.’

‘*Try me*’, zei Paul Hjelm met een New Yorks accent.

Voor het eerst sinds Per Karlsson de verhoorkamer was binnengekomen bewoog Kerstin Holm zich. Ze gleed geluidloos naar de tafel en ging naast Hjelm zitten.

‘Mijn collega hier weet meer van literatuur dan je denkt’, zei ze. ‘De laatste keer dat we elkaar zagen, dat is bijna een jaar geleden, was je bezig in ... kan het Kafka zijn geweest?’

‘K’, zei Paul Hjelm dubbelzinnig.

Kerstin Holm lachte een kort, wat bitter lachje.

‘K’, bevestigde ze met een New Yorks accent. ‘*So try him.*’

De jongeman keek onthutst. De haast volledig bedekkende, zwarte kleren midden in de zomer. Het onverzorgde, blonde piekhaar. Een intellectueel in spe. Maar toch ook weer niet. De onrustige blik, haast de blik van aangeschoten wild. De introverte lachjes. Niet zo’n snugger type. Misschien gewoon een jongeman die las om zich te vormen.

Een rareiteit.

‘Ovidius’, zei de rareiteit. ‘Ovidius’ *Metamorfosen*.’

Paul Hjelm schaterde het uit. Dat was niet de bedoeling. Het laatste wat hij wilde was de spot drijven met Per Karlsson. Toch liep het zo. Het liep steeds vaker zo.

De insignes van de bitterheid.

Mokkend.

Hjelm voelde een kort, gelukkig snel overgaand gevoel van zelfverachting.

Holm sprong in: ‘En een metamorfose werd het inderdaad. Voor Anders Lundström uit Kalmar. De ultieme metamorfose. De gedaanteverwisseling der gedaanteverwisselingen. Welke van de metamorfosen van Ovidius is van toepassing op Lundströms lot, Paul? Die van Orpheus?’

‘Jazeker’, zei Hjelm taai. ‘Orpheus die door de Thracische

vrouwen in stukken wordt gescheurd.’

Per Karlsson staarde hen aan, plotseling volkomen verontwaardigd.

‘Nee’, zei hij. ‘Nee, niet Orpheus.’

Hjelm en Holm keken elkaar met een zekere verbazing aan.

‘Tja’, zei Hjelm ten slotte. ‘We weten dus dat dat korte “Ik heb niets gezien” een leugen is. Dat maakt hiermee een metamorfose door. Vertel nu wat je zag, Per, vanaf het begin. Nu houden we een regelrecht verhoor. Je heet dus Per Karlsson, bent op 14 april 1979 in Danderyd geboren, woont in Aspudden, bent werkloos en hebt de negenjarige basisschool doorlopen. Is dat correct?’

‘Ja’, zei Per Karlsson zwakjes.

‘Het is nu 24 juni, 08.13 uur. Vertel alles wat je op 23 juni om 21.42 uur bij restaurant Kvarnen aan Tjärhovsgatan hebt gezien. Gisteravond dus.’

Per Karlsson zag er wat bleekjes uit. Hij keek omlaag naar de tafel en zat met zijn vingers te spelen.

‘Wordt dit opgenomen?’ vroeg hij.

‘Alles is opgenomen sinds je de kamer bent binnengekomen, dus dit ook.’

‘O, nou, toen ik bij Kvarnen binnenkwam, waren er niet veel mensen. Ik had er geen idee van dat er die avond een wedstrijd was, want dan was ik daar niet gaan zitten. Het was rustig, ik was aan het lezen. Toen kwamen ze binnen. De eerste fans kwamen vlak na negenen, toen liep het vol. Ik probeerde verder te lezen. Dat ging vrij goed. Ik heb een goed concentratievermogen. Ik zat een stukje ervandaan, met mijn rug naar de bar, bijna bij het raam, dus ik heb meer gehoord dan dat ik gezien heb. Maar natuurlijk heb ik soms achteromgekeken.’

‘Waarom zei je dat je niets had gezien?’ vroeg Kerstin Holm.

Paul Hjelm vroeg: ‘Is het tegenwoordig zo dat je automatisch, als je met de politie praat, moet zeggen: “Ik heb niets gezien?” Is het al zover?’

‘Dat is in elk geval het gebruikelijkste antwoord dat we krijgen.’

‘Zal ik doorgaan?’ vroeg Per Karlsson, wat van zijn stuk gebracht.

‘Uiteraard’, zeiden Hjelm en Holm in koor.

Jalm and Halm, het beroemde, Amerikaanse, komische duo.

‘Een groepje Hammarby-fans van zes, zeven man hoorde hoe een ander groepje, vier jongens, Smålands sprak. Beide groepen stonden bij de bar. De Hammarby-fans begonnen moeilijk te doen tegen die lui uit Småland, die zeiden dat ze in Stockholm woonden en voor Hammarby waren. Je hoorde dat ze bang waren. En je hoorde dat ze logen. De Hammarby-fans hoorden ook dat ze logen. Ze werden steeds agressiever. Twee lui uit Småland slaagden erin weg te komen. Twee stonden er nog. De stemming werd onaangenaam. Er kwamen nog meer lui van Hammarby en die probeerden die groep weg te trekken. Vermoedelijk zagen ze wat er gebeurde. Ten slotte probeerde een van die Smålanders hem te smeren. Hij gaf een van de Hammarby-fans een duw, zodat hij viel. Toen werd hij door drie knullen tegen de bar aan geduwd en die vent die gevallen was stond op, rukte een bierpul naar zich toe en mepte hem daarmee keihard op zijn hoofd.’

‘Heb je dat gezien?’

‘Nee, eigenlijk niet. Ik heb af en toe wat gezien, ik heb mijn hoofd soms even omgedraaid. Maar ik heb het gehoord. Ik heb me omgekeerd toen ik die klap hoorde. Een ongelofelijke klap. Niet zoals wanneer glas kapotgaat. Ik neem aan dat zijn schedel verbrijzeld werd. Kolere, die schedel, die aderen. Ik keerde me precies om toen het glas hem geraakt had. Er was een wat lege cirkel om hem heen ontstaan. Hij hield zijn handen tegen zijn hoofd. En het bloed stroomde er gewoon uit, tussen zijn vingers door, langs zijn armen omlaag. Verdomme. Toen viel hij, gewoon zo, slap voorover op de grond. En die lui van Hammarby smeerden hem direct. Ze liepen domweg naar de deur. Degene

die het gedaan had, had het oor van die bierpul nog steeds in zijn hand, helemaal onder het bloed. Een heleboel mensen slaagden erin naar buiten te komen voordat de portiers reageerden en de deur blokkeerden. Vrij snel daarna kwam de politie. Die andere Smålander lag op de grond en probeerde de bloedstroom van die jongen te stelpen met zijn trui, een Hammarbyer probeerde hem te helpen, geloof ik, maar het was hopeloos. Jezus, er was overal bloed.'

Per Karlsson was wit.

Hjelm en Holm probeerden de informatie te ordenen.

'Je hebt veel gezien voor iemand die niets gezien heeft', zei Hjelm.

'Hou daar nou maar over op', zei Per Karlsson bot.

'Een heleboel mensen slaagden erin naar buiten te komen?' vroeg Holm. 'Hammarbyers?'

'Voornamelijk Hammarbyers. Ook een paar anderen.'

'Hoeveel?'

'Ik heb voornamelijk naar het eh ... slachtoffer ... gekeken.'

Het slachtoffer.

Hjelm huiverde. Per Karlsson zei: 'Een tiental Hammarbyers wist naar buiten te komen, zou ik zeggen. Hij als eerste. De dader.'

De dader.

Die pseudo-terminologie die de taal binnendrong om het individuele te bedekken. De getuige. Het slachtoffer. De dader.

'Met het oor van de bierpul in zijn hand?' vroeg Holm.

'Ja', zei Per Karlsson.

'Dit?' vroeg Hjelm en hij hield een plastic zak omhoog met het oor van een bierpul erin. Het geheel was helemaal bebloed. Het bloed zat overal en was opgedroogd aan de binnenkant van de zak.

Per Karlsson haalde zijn neus op en knikte.

'Die hebben we een stukje verderop op Folkungagatan gevonden. Hij moet dus de hoek om gerend zijn, langs hotel Malmen

en langs de ingang naar de metro van Medborgarplatsen. Zijn vingerafdrukken zitten niet in de databank voor vingerafdrukken. Het is dus van groot belang dat je ons kunt helpen om de ... dader te identificeren. Je hebt niet toevallig gehoord dat ze iets zeiden over waar hij heen gegaan zou kunnen zijn?’

‘Nee’, zei Per Karlsson.

‘We gaan een paar stappen terug’, zei Kerstin Holm. ‘Hoeveel smeerden hem voordat de portiers de deur blokkeerden? Een tiental Hammarbyers, zei je, maar ook een paar anderen?’

‘Dat neem ik aan. Een paar lui die aan de tafel bij de deur hadden gezeten, waren verdwenen. En nog een paar.’

‘Zoals je begrijpt zijn we op zoek naar verdwenen, onpartijdige getuigen. Degenen die aan de tafel het dichtst bij de deur zaten waren dus geen Hammarby-fans?’

‘Nee, die waren er daarvoor al, toen de wedstrijd nog bezig was. Maar er stonden wel een paar tafels tussen het tafeltje waar ik zat en dat van hun. En die tafels raakten al heel gauw bezet. Er was een groepje van vijf mannen. En nu ik erover nadenk bleef een van hen achter. Eentje met een geschoren hoofd en een lichte snor.’

‘Maar ze verdwenen dus ná ... die doodklap?’

‘Volgens mij wel.’

‘Hoe zagen ze eruit? Een stel collega’s?’

‘Misschien. Dat heb ik niet zo goed gezien. Ze zaten niet met elkaar te praten.’

‘Ze zaten niet te praten? Wat deden ze dan, zaten ze Ovidius’ *Metamorfosen* te lezen?’

‘Schei uit. Jullie hebben er ook eentje van dat stel. Die met die geschoren kop. Vraag het hem.’

‘Oké. Meer? Je zat dus aan het tafeltje bijna bij het raam en bijna bij de rechtermuur, vanaf de bar gezien. Dat stel zat helemaal aan de linkerkant, aan de andere kant van het pad. En de tafels daartussenin?’

‘Zoals ik al zei, die raakten al vol voordat die Hammarbyfans kwamen. Voorzover ik me kan herinneren waren er geen zitplaatsen over voor die fans, behalve naast mij. Er ging een stel aan mijn tafel zitten. Een paar van hen wisten te ontkomen na die klap.’

‘En bij het raam aan Tjärhovsgatan? Daar zat jij met je gezicht naartoe, nietwaar?’

‘Een stel meiden. Die hadden beide tafels in de hoek bezet. Een vrijgezellenparty, volgens mij. De slotfase. Ze waren behoorlijk dronken – en achteraf enorm geschokt. Geen van hen smeerde hem. Ze konden ook haast niet meer op hun poten staan.’

‘Meer? Precies naast jou? Tegen de rechtermuur?’

‘Dat weet ik niet. Dat herinner ik me niet meer.’

‘Herinner je je niet meer? De rest schijn je je anders uitstekend te herinneren.’

‘Het spijt me, ik weet het niet. Er kunnen daar mensen gezeten hebben. Maar ik heb die kant niet op gekeken.’

‘Oké. Achter je dan? Naar de bar toe? Je hebt je immers meerdere keren omgedraaid?’

‘Aan een tafeltje zat een man alleen me aan te staren. Het dichtst bij de bar. Twee meter lang. In de vijftig. Een flikker, als je het mij vraagt. Maar zijn naam hebben jullie. Hij bleef zitten. En hij zat ongeveer eerste rang toen het gebeurde. De rest van de tafeltjes, dat herinner ik me niet meer zo goed. Een stelletje troubadourachtige, overjarige hippies dat overbleef. Twee paren van middelbare leeftijd. De tafels verder naar achteren ... daar heb ik geen idee van.’

Per Karlsson zweeg. Hjelm en Holm zwegen. Ten slotte zei Holm: ‘Zullen we het dan samenvatten? We maken een tekeningetje. De plaats delict, de bar, ligt een stukje naar achteren in het café, langs de muur aan de andere kant van de deur. Als je vanaf de bar recht naar voren kijkt, staat er een aantal tafeltjes in het